

УДК 330.332.01

М. М. Охримович

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ У СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Проаналізовано формальні та доктринальні підходи до визначення поняття «інвестиційна безпека держави» як складової системи економічної безпеки. Визначено основні критерії забезпечення інвестиційної безпеки держави відповідно до сучасних тенденцій та викликів економічному розвитку України. Розглянуто підходи щодо поділу національних інтересів у сфері забезпечення інвестиційної безпеки, надано характеристику національним інтересам у інвестиційній сфері за часом їх реалізації. З'ясовано, що суть інвестиційної безпеки держави полягає у забезпеченні національних інтересів щодо поточного стану економічного середовища та сталих потреб у соціально-економічному розвитку.

Ключові слова: економічна безпека, інвестиційна безпека, фінансова безпека, інвестиційна сфера, національна економіка.

Постановка проблеми. Процес інвестування є однозначною передумовою економічного зростання та добробуту, яка, своєю чергою, реалізується шляхом протидії зовнішнім та внутрішнім загрозам національним інтересам держави. Україна, будучи на межі воєнного стану, стрімко втрачає свої позиції на міжнародному ринку інвестування, що, як наслідок, унеможлиблює інноваційну модель розвитку країни. Проблеми економічної безпеки у інвестиційній сфері активно обговорюються на загальнодержавному рівні. Відтак у Стратегії національної модернізації України до 2020 року зазначено, що

перспективи розвитку економіки України залежатимуть від якісних структурних змін в бік посилення ролі інвестиційно-інноваційної моделі розвитку та підвищення конкурентоспроможності України. Період 2013–2020 років має стати важливим етапом реструктуризації і закріплення позитивних тенденцій прискорення економічного та соціального розвитку України [1, с. 69]. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385 [2], пронизана ідеєю покращення соціально-економічного стану країни шляхом залучення інвестицій, однак, варто зауважити, що перший етап реалізації Стратегії згідно з передбаченим алгоритмом дій не відбувся за причини недосконалої розробки механізму його дії. Зважаючи на це, формування актуальних сьогоднішню теоретичних засад щодо суті, реалізації та забезпечення національних інтересів у інвестиційній сфері має принципово важливе значення, адже механізм забезпечення інвестиційної безпеки держави не реалізуватиметься на практиці без наявного теоретичного підґрунтя.

Стан дослідження. Питання суті інвестиційної безпеки держави та її впливу на стан економічної безпеки у контексті забезпечення національних інтересів аналізується в роботах провідних вітчизняних та зарубіжних вчених: Л. Абалкіна, О. Барановського, О. Власюка, М. Денисенка, М. Єрмошенка, В. Кириленка, М. Крупка, Д. Литвинова, І. Любімова, В. Михайлюка, С. Мошенського, В. Мунтіяна, А. Сухорукова, Г. Тулебаєва та інших. Незважаючи на численні дослідження вказаного напрямку, питання інвестиційної безпеки не втрачає своєї актуальності та потребує подальшої розробки відповідно до сучасних економічних тенденцій, які призводять до виникнення нових загроз у інвестиційній сфері. Варто зауважити, що більшість вчених інвестиційну безпеку розглядають як допоміжний інструмент (структурний елемент) забезпечення фінансової безпеки, однак варто зазначити, що таке трактування, поперхнево зосереджене на можливостях інвестиційних ресурсів у напрямі реалізації економічної безпеки держави і вказує на неналежну оцінку інвестиційної складової.

Мета статті – проаналізувати підходи та з'ясувати суть поняття «інвестиційна безпека держави» з урахуванням поточних та майбутніх трендів економічного розвитку.

Виклад основних положень. У 1947 році у США був прийнятий закон «Про національну безпеку» та створений Союз національної безпеки при Президентів США, у діяльність якого входило вирішення питань зовнішньої та внутрішньої оборонної та економічної політики. Цей нормативно-правовий акт став рушієм діяльності країни у сфері забезпечення національних інтересів та просування їх за межами

США. Говорячи про інвестиційну безпеку, можна констатувати факт, що її виникнення ґрунтувалось на дослідженнях економічної безпеки – наймолодшої з наук про безпеку держави. Хоча, фактично, розрахунки інвестиційних ризиків почалися з діяльністю перших інвестиційних компаній і фондів (Бельгія 1822 рік).

На момент дослідження у вітчизняному законодавстві термін інвестиційна безпека формально не визначений. Зокрема у Законі України від 19 червня 2003 р. № 964-IV «Про основи національної безпеки» у ст. 7 як загрозу у інвестиційній сфері (у складі економічної) вказано лише зниження інвестиційної та інноваційної активності, науково-технічного та технологічного потенціалу, що не зовсім точно відповідає усьому спектру потенційних загроз у вказаній галузі.

У ст. 8 зазначено, що основним напрямом у реалізації інвестиційної складової (у складі економічної безпеки) є поліпшення інвестиційного клімату, підвищення ефективності інвестиційних процесів; стимулювання випереджувального розвитку наукоємних високотехнологічних виробництв, останнє визначає суть і мету інвестиційної безпеки.

На нашу думку, вказаний нормативно-правовий акт потребує змін у частині розподілу національних інтересів відповідно до складових національної безпеки України (політичну, економічну, соціальну, інформаційну, соціальну, науково-технологічну, екологічну, гуманітарну воєнну безпеку) та визначення формальних термінів кожної зі складових національної безпеки.

У Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки держави, затверджених Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 р. № 1277, інвестиційна безпека об'єднана з інноваційною і визначається як стан економічного середовища у державі, що стимулює вітчизняних та іноземних інвесторів вкладати кошти в розширення виробництва в країні, сприяє розвитку високотехнологічного виробництва, інтеграції науково-дослідної та виробничої сфери з метою зростання ефективності, поглиблення спеціалізації національної економіки на створенні продукції з високою часткою доданої вартості [3], хоча, на нашу думку, вона є самостійною складовою економічної безпеки і у ієрархічному співвідношенні переважає над інноваційною.

Доктринальний підхід до визначення інвестиційної безпеки держави не є одноставним. Вказане не викликає жодного подиву, оскільки система – економічна безпека, у підпорядкуванні якої є структурна одиниця інвестиційна безпека, має двозначне трактування: з одного боку, це стан, з іншого – комплекс заходів.

Проведеним аналізом підходів до визначення «інвестиційна безпека» встановлено наявність розбіжностей у поглядах науковців (табл. 1).

Таблиця 1

Тлумачення поняття «інвестиційна безпека»

О. Барановський	Інвестиційна безпека – процес досягнення рівня інвестицій, що дає змогу оптимально задовольняти поточні інвестиційні потреби національної економіки за обсягом і структурою з урахуванням ефективного використання та повернення коштів, які інвестуються, оптимального співвідношення між розмірами внутрішніх і зовнішніх інвестицій, іноземних інвестицій у країну і вітчизняних за рубіж, підтримання позитивного національного платіжного балансу [4, с. 366].
М. Денисенко	Інвестиційна безпека – рівень інвестування економіки, який забезпечував би її розширене відтворення, раціональну реструктуризацію та технологічне переозброєння [5, с. 14].
В. Кириленко	Інвестиційна безпека – процес забезпечення стану інвестиційної сфери, за якого економіка здатна досягти і підтримувати рівень інвестиційних ресурсів для забезпечення сталого розвитку, зростання конкурентоспроможності національної економіки і добробуту населення. Інвестиційна сфера становить систему економічних відносин з приводу руху інвестицій [6, с. 74].
М. Крупка	Інвестиційна безпека передбачає забезпечення такого рівня інвестицій, які (за обсягом і структурою) відповідають поточним потребам економіки [7].
І. Любімов	Інвестиційна безпека – процес забезпечення такого стану інвестиційної сфери, за якого економіка здатна зберігати і підтримувати такий рівень інвестиційних ресурсів в умовах дії внутрішніх і зовнішніх загроз, що є необхідним для забезпечення стійкого розвитку і соціально-економічної стабільності країни, зростання конкурентоспроможності національної економіки та добробуту населення [8].
С. Мошенський	Інвестиційна складова економічної безпеки – особлива підсистема економічної безпеки, що створює передумови для найкращого використання соціально-економічних відносин у розвитку і науково-технічному відновленні продуктивних сил суспільства через активну інвестиційну діяльність [9].

А. Сундук	Інвестиційна безпека – можливість нагромадження ресурсів або капітальних вкладень [10].
А. Харламова	Інвестиційна складова економічної безпеки визначає початкові умови розвитку інвестиційної політики, з одного боку, і її результат – з іншого [11, с. 60].
О. Яковлева	Інвестиційна безпека держави – це рівень співвідношення між величиною інвестицій країни за кордон і отриманими інвестиціями, що задовольняє потреби внутрішньої економіки і підтримує позитивний платіжний баланс держави [12].

Згідно з проведеним аналізом у науковому колі інвестиційна безпека розглядається як процес забезпечення інвестиційними ресурсами та задоволення їх можливостями потреб економіки; як числовий показник інвестицій за якого здійснюється розширене відтворення; як стан інвестиційної системи, що створює передумови здійснення інвестиційної діяльності на благо реалізації національних інтересів. Фактично, основною метою інвестиційної безпеки є реалізація національних інтересів у інвестиційній сфері.

Л. В. Шевченко поділяє національні інтереси у сфері забезпечення інвестиційної безпеки на довгострокові, середньострокові, короткострокові [13, с. 91–92], однак у силу того, що інвестиції є джерелом наповнення і розвитку економіки, така класифікація є недоцільною, оскільки вона не гнучка щодо динамічних економічних явищ. Відтак інтереси, які забезпечує інвестиційна безпека, повинні відповідати актуальному економічному середовищу і адаптуватись до його умов. На наш розсуд, інтереси у інвестиційній сфері слід розділяти за ознакою часу їх реалізації на: поточні (мінімізація залежності від капіталу іноземних інвесторів, забезпечення відповідного нормативно-правового механізму реалізації прав інвесторів, залучення капіталів вітчизняних інвесторів); ключові (формування інвестиційно-інноваційної моделі розвитку, забезпечення сприятливого інвестиційного клімату, впровадження інноваційних продуктів, спрямованих на модернізацію промисловості, розвиток фондового ринку).

В. І. Мунтіян вважає, що головною ознакою інвестиційної безпеки є конкурентоспроможність економіки як процесу реалізації економічної безпеки у динаміці [14, с. 434–435].

Беручи до уваги зазначене, інвестиційна безпека – це пріоритетна складова економічної безпеки, що ґрунтується на реалізації об'єктів інвестиційної діяльності у напрямі соціально-економічного розвитку країни та захисту національної економіки від зовнішніх і внутрішніх загроз з метою задоволення національних інтересів.

Висновки. Поза стрімким розвитком наукових досліджень у сфері інвестиційної безпеки, нормативно-правові акти, спрямовані на її забезпечення, не містять чіткого формулювання терміну «інвестиційна безпека України», що, своєю чергою, зменшує напрями діяльності державної політики у економічній сфері, формалізує повноваження суб'єктів забезпечення національної безпеки. Теоретичні основи інвестиційної безпеки виникають з мети, яку вона виконує під час забезпечення національних інтересів держави та напрямів реалізації її впливу у системі економічної безпеки держави.

---

1. Україна 2020: Стратегія національної модернізації (офіційний сайт Всеукраїнського громадського об'єднання «Україна успішна») [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uspishnaukraina.com.ua/uk/nsa/185.html>

2. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>

3. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджена Наказом Міністерства економіки України від 2 березня 2007 р. № 60 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=97980&cat_id=38738

4. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): монографія / О. І. Барановський. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. – 759 с.

5. Денисенко М. П. Інвестиційне партнерство та його роль у прискоренні розвитку економіки / М. П. Денисенко // Проблеми науки. – 2003. – № 1. – С. 15–23.

6. Кириленко В. І. Інвестиційна складова економічної безпеки / В. І. Кириленко. – К.: КНЕУ, 2005. – 232 с.

7. Крупка М. І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України / М. І. Крупка. – Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2001. – 608 с.

8. Любімов В. І. Поняття та критерії інвестиційної безпеки держави / В. І. Любімов // Державне управління: удосконалення та розвиток: електронне наукове фахове видання. – 2010. – № 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=136>

9. Мошенський С. З. Інвестиційна безпека в системі економічної безпеки держави: поняття, категорії, сутність / С. З. Мошенський // Наука молода. – 2008. – № 10.

10. Сундук А. Банківське кредитування як чинник гарантування інвестиційної безпеки регіонів України / А. Сундук, Я. Юрін // Вісник Національного банку України. – 2004. – № 1. – С. 24–26.

11. Харламова А. Инвестиционная безопасность как компонента экономической безопасности Украины / А. Харламова // Вісник Київського націо-

нального університету ім. Тараса Шевченка. Економіка. – 2013. – № 144 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/articles/2013/144/18.pdf>

12. Яковлева О. В. Інвестиційна складова економічної безпеки держави / О. В. Яковлева // Актуальні питання фінансової безпеки держави: збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Актуальні питання безпеки фінансової системи держави» (м. Харків, 21 лютого 2014 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://univd.edu.ua/general/publishing/konf/finbezpeka/97_yakovleva.pdf

13. Економічна безпека держави: сутність та напрями формування: монографія / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, С. М. Макуха та ін.; за ред. д-ра екон. наук, проф. Л. С. Шевченко. – Х.: Право, 2009. – 312 с.

14. Мунтіян В. І. Економічна безпека України / В. І. Мунтіян. – К.: Вид-во КВІЦ, 1999. – 464 с.

Охримович М. М. Теоретические основы исследования инвестиционной безопасности в системе экономической безопасности государства

Проанализированы формальные и доктринальные подходы к определению понятия «инвестиционная безопасность государства» как составляющей системы экономической безопасности. Определены основные критерии обеспечения инвестиционной безопасности государства в соответствии с современными тенденциями и вызовами экономическому развитию Украины. Рассмотрены подходы относительно разделения национальных интересов в сфере обеспечения инвестиционной безопасности, охарактеризованы национальные интересы в инвестиционной сфере за временем их реализации. Выяснено, что суть инвестиционной безопасности государства заключается в обеспечении национальных интересов относительно текущего состояния экономической среды и постоянных потребностей в социально-экономическом развитии.

Ключевые слова: *экономическая безопасность, инвестиционная безопасность, финансовая безопасность, инвестиционная сфера, национальная экономика.*

Ohrymovych M. M. Theoretical basis of researching essences of investment security in system of economic security of state

The article determines formal and doctrinal approaches to determining the definitions of «state investment security» as a component of economic security. The main criterias of investment security state, in accordance of current trends and challenges of economic development of Ukraine, is identified. In article detected approaches regarding the division of national interests in the field of investment security given characteristic national interests in the investment area for future implementation. It was found that the investment risk activity began with the first investment companies and funds, the investment security of the state ensure national interests regarding the current state of the economic environment and the need for sustainable socio-economic development, of the rapid development of scientific research in the field of investment security , regulations designed to ensure did not

contain formulation of the term «investment security of Ukraine», which in turn restricts the activities of state policy in the economic sphere, formalizes the authority of national security. Ukraine being on the verge of martial law, rapidly losing positions of its appeal to the international market investment, as a result, such development of events brakes progress of economic innovative model of development.

Key words: *economic security, investment security, financial security, investment sector, national economy.*

Стаття надійшла 14 квітня 2015 р.